

Sygn. akt I ACa 1484/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 stycznia 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Andrzej Struzik (spr.)
Sędziowie:	SSA Anna Kowacz-Braun SSA Teresa Rak
Protokolant:	sekr.sądowy Marta Matys

po rozpoznaniu w dniu 23 stycznia 2015 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa A. G. i M. G.

przeciwko J. G. (1)

o ustalenie

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie

z dnia 18 czerwca 2014 r. sygn. akt I C 2238/13

1. **oddala apelację;**

2. **zasądza od powodów solidarnie na rzecz pozwanej kwotę 2.700 zł (dwa tysiące siedemset złotych) tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.**

Sygn. akt I ACa 1484/14

UZASADNIENIE

Powodowie A. G. i M. G. w pozwie skierowanym przeciwko J. G. (1) domagali się ustalenia, że umowa darowizny nieruchomości składającej się z działek rolnych nr (...) (...) położonej w K., objętej prowadzoną przez Sąd Rejonowy w Olkuszku księgą wieczystą KW nr (...), zawarta pomiędzy powodami i pozwaną w dniu 21 października 1999 r. w formie aktu notarialnego przed notariuszem J. K. do nr repertorium (...) jest nieważna. Na uzasadnienie swego żądania powodowie przytoczyli, że wymienioną w żądaniu pozwu umową darowali swemu synowi S. G. i pozwanej opisaną nieruchomość. Wbrew treści aktu notarialnego pozwana J. G. (1) nie była obecna przy jego sporządzaniu, nie został też przez nią złożony na akcie notarialnym podpis, a zatem umowa jest nieważna.

Na rozprawie w dniu 21 marca 2013 r. powodowie sprecyzowali, że wnoszą o ustalenie nieważności umowy wyłącznie w stosunku do pozwanej J. G. (1), nie podważają zaś ważności umowy w stosunku byłego męża pozwanej, a swego syna S. G..

Pozwana wносиła o oddalenie powództwa przyznając, że nie była obecna przy sporządzaniu kwestionowanego aktu notarialnego i go nie podpisała. Zarzuciła jednak, że umową z dnia 21 października 1999 r. powodowie darowali nieruchomości małżonkom S. i J. G. (1) na małżeńską wspólność majątkową, zaś S. G. przyjął wówczas darowiznę do majątku wspólnego, a zatem darowana nieruchomość weszła do majątku wspólnego małżonków bez konieczności przyjmowania jej przez pozwaną.

Wyrokiem z dnia 18 czerwca 2014 r. Sąd Okręgowy w Krakowie oddalił powództwo i zasądził od powodów solidarnie na rzecz pozwanej kwotę 3.617 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Uzasadniając powyższe orzeczenie sąd I instancji ustalił, że w dniu 21 października 1999 r. sporządzona została w formie aktu notarialnego Rep.(...)umowa, w treści której A. G. i M. G. darowali swojemu synowi S. i synowej J. małżonkom G. niezabudowaną nieruchomość składającą się z działek rolnych nr (...).(…) i (...) położoną w K., dla której Sąd Rejonowy w Olkuszu prowadził księgę wieczystą KW nr (...), a obdarowani oświadczyli, że darowiznę przyjmują. W treści aktu notarialnego zawarty był wniosek stron o odłączenie tych działek z ww. księgi wieczystej i przeniesienie ich do nowoutworzonej księgi wieczystej oraz wpisania własności tej nieruchomości w dziale II księgi wieczystej na rzecz S. G. i J. G. (1) na prawach wspólności ustawowej małżeńskiej. Pozwana J. G. (1) nie była obecna podczas sporządzania aktu notarialnego i go nie podpisała. Następnie umową notarialną z dnia 20 sierpnia 2010 r. J. i S. małżonkowie G. darowali Z. i K. małżonkom G. jedną z ww. działek, oznaczoną numerem(...) Wolą powodów było darowanie synowi S. i pozwanej – wówczas jego żonie nieruchomości na majątek wspólny. Na nieruchomości tej małżonkowie mieli wybudować dom, co też uczynili, kończąc budowę w 2006 roku. W trakcie małżeństwa S. i J. G. (2) nie zawierali małżeńskich umów majątkowych, a w 2012 r. rozwiedli się.

W swych rozważaniach sąd I instancji stwierdził, że podczas sporządzania kwestionowanego w pozwie aktu notarialnego doszło do istotnych uchybień formalnych, dotyczących istoty czynności prawnej, co czyni nieważnym tak sam akt notarialny, jak też objętą nim umowę. Uchybienia te polegały na zamieszczeniu w akcie notarialnym zapisów, że pozwana stawiała się przed notariuszem w dniu sporządzania umowy okazując dowód osobisty, złożyła oświadczenia w tym akcie spisane i złożyła pod nim podpis, podczas gdy w rzeczywistości pozwanej przy sporządzaniu aktu nie było i podpisu pod nim nie złożyła. Zdaniem sądu I instancji, pomimo że akt notarialny jest nieważny, nieruchomość będąca przedmiotem darowizny nim objętej weszła w skład majątku wspólnego małżonków S. i J. G. (1). W szczególności Sąd Okręgowy powołał pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w uchwale z dnia 7 kwietnia 19785 r. III CZP 12/75, iż przeniesienie własności nieruchomości na rzecz jednego z małżonków z zastrzeżeniem darczyńcy, aby przedmiot darowizny został objęty ustawową wspólnością majątkową obojga małżonków, wywołuje ten skutek, że darowana nieruchomość wchodzi do tej wspólności bez potrzeby przyjęcia ze strony drugiego małżonka i odwołując się do uzasadnienia tej uchwały wskazał, że stosownie do art. 33 pkt 2 k.r. i op. z woli darczyńcy przedmiot darowizny może wejść do wspólnego majątku małżonków mimo formalnego uczynienia darowizny na rzecz jednego tylko z małżonków. Z tego poglądu Sąd Okręgowy wywiódł wniosek, że darowana nieruchomość weszła do majątku wspólnego małżonków S. i J. G. (1) poprzez wolę darczyńców, bez potrzeby przyjęcia darowizny we właściwej formie przez pozwaną, która przy sporządzaniu umowy w formie aktu notarialnego nie była obecna. Takie stanowisko doprowadziło sąd I instancji do wniosku, że po stronie powodów brak jest interesu prawnego w ustaleniu nieważności umowy darowizny między powodami a pozwaną J. G. (1), a w konsekwencji nie została spełniona określona w art. 189 k.p.c. konieczna przesłanka powództwa. Uzasadniając orzeczenie o kosztach procesu sąd I instancji powołał art. 98 § 1 i art. 99 k.p.c.

Wyrok powyższy powodowie zaskarżyli w całości zarzucając naruszenie prawa materialnego, a to art. 6 k.c. poprzez uznanie, że powodowie nie udowodnili żądania, to jest że umowa jest nieważna oraz że posiadają interes prawny w takim ustaleniu, naruszenie art. 73 § 2 w zw. z art. 890 § 2 i art. 158 k.c. poprzez niewłaściwą wykładnię tych przepisów i przyjęcie, że kwestionowana umowa jest ważna i doszło do przeniesienia własności nieruchomości na obdarowanych, pomimo jednoczesnego stwierdzenia w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku nieważności aktu notarialnego i umowy, w

sytuacji gdy dla przeniesienia własności nieruchomości jest wymagane złożenie oświadczeń przez obie strony umowy w formie aktu notarialnego pod rygorem nieważności. Skarżący zarzucili także naruszenie przepisów postępowania, a to art. 189 k.p.c. poprzez niewłaściwą jego wykładnię i przyjęcie, że po stronie powodów zachodzi brak interesu prawnego w ustaleniu nieważności umowy darowizny, skoro nieruchomość objęta tą umową weszła do majątku wspólnego pozwanej i jej męża, podczas gdy w rzeczywistości nieruchomość nie weszła w skład majątku pozwanej, naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dowolną ocenę materiału dowodowego, w szczególności aktu notarialnego w tym treści oświadczeń, które jakoby złożyła pozwana, a także oświadczeń jej męża oraz naruszenie art. 102 k.p.c. poprzez zasądzenie od powodów kosztów procesu. Nadto powodowie zarzucili sprzeczność ustaleń faktycznych ze zgromadzonym w sprawie materiałem poprzez przyjęcie przez sąd, że tak akt notarialny, jak też umowa są nieważne, a pomimo tego stwierdzenie, że doszło do skutecznego przeniesienia własności na rzecz pozwanej. W konkluzji powodowie domagali się zmiany zaskarżonego wyroku poprzez orzeczenie zgodne z żądaniem pozwu oraz zasądzenia od pozwanej na rzecz powodów kosztów postępowania za obie instancje według norm przepisanych, ewentualnie uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Pozwana wnosiła o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności dostrzec trzeba, że autor apelacji myli ustalenia faktyczne z oceną jakie skutki prawne z ustalonych faktów wynikają. W istocie apelacja nie kwestionuje żadnego z faktów przez sąd I instancji ustalonych, ale kwestionuje wysnute z tych faktów wnioski, iż zdarzenia przez ten sąd ustalone spowodowały w konsekwencji wejście darowanej nieruchomości do majątku wspólnego pozwanej i jej męża, oraz że w związku z takim skutkiem prawnym kwestionowanej czynności powodowie nie posiadają interesu prawnego w ustaleniu nieważności czynności. Pozwala to przyjąć ustalenia faktyczne poczynione przez sąd I instancji za własne i uczynić je podstawą własnego orzeczenia. Na marginesie można tylko dostrzec, że ustalenia te dotyczyły faktów bezspornych bądź to przytoczonych przez samych powodów, bądź też, o ile chodzi o treść oświadczenia woli powodów złożonego do kwestionowanego co do ważności aktu notarialnego, w sposób jednoznaczny wynikających z przedłożonego aktu, a przez powodów niezaprzeczonego.

Apelacja jest bezzasadna, albowiem powództwo zostało zasadnie oddalone, jakkolwiek zasadność oddalenia powództwa wynika z innych przyczyn, niż w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku wskazane.

Powodowie jednoznacznie domagali się ustalenia, że umowa darowizny jest nieważna tylko w stosunku do pozwanej J. G. (1), nie podważali zaś ważności umowy w stosunku do swego syna, a byłego męża pozwanej S. G.. Ewentualne wątpliwości w tym zakresie, jakie mogłyby się pojawić na tle sformułowania żądania pozwu, zostały jednoznacznie wyjaśnione stosownym oświadczeniem pełnomocnika powodów złożonym na rozprawie w dniu 23 marca 2013 r. Oświadczenie to zostało złożone jeszcze przed Sądem Rejonowym w Olkuszu, przed przekazaniem sprawy Sądowi Okręgowemu w Krakowie, jednakże, stosownie do art. 200 § 3 k.p.c., czynności dokonane przed sądem niewłaściwym pozostają w mocy. W przypadku kwestionowania nieważności całej czynności objętej aktem notarialnym, zachodziłoby współuczestnictwo konieczne obojga obdarowanych, co obligowałoby sąd wezwania S. G. w charakterze pozwanego, zgodnie z art. 195 § 2 k.p.c. Jednakże, wobec jednoznacznej woli powodów wyłączającej orzeczenie o nieważności czynności w stosunku do S. G., wykluczone było wydanie orzeczenia ustalającego, że umowa była nieważna w całości, gdyż byłoby to orzeczenie ponad żądanie pozwu, niedopuszczalne zgodnie z art. 321 § 1 k.p.c. W konsekwencji nie zachodziło współuczestnictwo konieczne S. G..

Powodowie, domagając się wskazanego wyżej orzeczenia, nie dostrzegli istoty małżeńskiej wspólności majątkowej. Ustrój ustawowej wspólności majątkowej, uregulowany przez art. 31 k.r. i op., polega na tym, że przedmioty wchodzące w skład tej wspólności stanowią współwłasność łączną, bezudziałową małżonków. W konsekwencji, gdy małżonkowie pozostają w ustawowym ustroju majątkowym, powstają trzy odrębne masy majątkowe: majątek wspólny małżonków i majątki osobiste (w stanie prawnym z daty kwestionowanej czynności majątki odrębne) każdego z małżonków. Zatem rzecz lub prawo wchodzące w skład majątku wspólnego małżonków zawsze przysługuje niepodzielnie obojgu małżonkom tak dług, jak długo trwa wspólność ustawowa. W rezultacie nieważność czynności stanowiącej podstawę

nabycia przez małżonków rzeczy lub prawa do majątku wspólnego wywołuje ten skutek, że rzecz lub prawo do majątku tego nie wchodzi.

Powodowie nie kwestionowali ustalenia sądu I instancji, że stosownie do ich woli wyrażonej w dacie zawarcia umowy darowizny będąca jej przedmiotem nieruchomości miała wejść do majątku wspólnego małżonków. Taka wola powodów jednoznacznie wynikała zarówno z samej treści aktu notarialnego, jak też z późniejszych zdarzeń, a to wzniesienia przez pozwaną i jej męża na tej nieruchomości domu służącego ich wspólnemu zamieszkiwaniu oraz faktu, że do próby zakwestionowania darowizny przez powodów doszło dopiero po rozwodzie syna powodów z pozwaną. W konsekwencji nie budzi wątpliwości, że celem czynności było przysporzenie obojgu małżonkom, mające prowadzić, zgodnie z przepisem art. 33 § 1 pkt 2 k.r. i op. do objęcia darowanej nieruchomości ustawowa wspólnością majątkową obdarowanych. Zatem, jeżeli czynność była nieważna, to nie wywołała skutku w niej przewidzianego i nieruchomości nie stała się przedmiotem majątku wspólnego małżonków. Przepisy ustawy nie przewidują w takim wypadku wejścia, wbrew woli darczyńców, rzeczy lub prawa do majątku osobistego jednego z małżonków.

Powyższe rozważania prowadzą do jednoznacznego wniosku, że w okolicznościach wskazanych przez samych powodów, a następnie ustalonych przez sąd I instancji, wykluczonym było ustalenie, że nieważność czynności dotyczyła tylko jednego z małżonków. W rezultacie prowadzić to musiało do oddalenia powództwa bez potrzeby dokonywania oceny, czy kwestionowana czynność istotnie była nieważna.

Uzasadniając zarzut naruszenia art. 102 k.p.c. powodowie wskazali, że po zawiśnięciu sprawy pozwana nie zajęła niezwłocznie merytorycznego stanowiska w przedmiocie żądania, ale doprowadziła do dodatkowych kosztów związanych z powołaniem biegłego, zaś powodowie są w złej sytuacji majątkowej. Zarzut ten jest bezzasadny. Nie można czynić zarzutu stronie pozwanej z faktu, że domaga się ona sprawdzenia wartości przedmiotu sporu, dążąc do rozpoznania sprawy przez sąd rzeczowo właściwy, szczególnie w sytuacji, gdy sprawdzenie to doprowadziło do ustalenia rażącego zaniżenia wartości przedmiotu sporu podanej w pozwie. Okoliczność ta obciąża zatem wyłącznie powodów i nie ma jakiegokolwiek znaczenia dla rozstrzygnięcia o kosztach procesu. Zły stan majątkowy powodów nie może natomiast stanowić okoliczności uzasadniającej stosowanie art. 102 k.p.c., jeżeli nie towarzyszą mu inne okoliczności przemawiające za odstąpieniem od obciążania powodów kosztami procesu. Stąd i ten zarzut był bezzasadny.

Z powyższych przyczyn, na podstawie art. 385 k.p.c., apelację należało oddalić.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. zasądzając od powodów na rzecz pozwanej kwotę odpowiadającą wynagrodzeniu jej pełnomocnika ustalonymu w stawce minimalnej przewidzianej przepisami § 6 pkt 6 w zw. z § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.